

Konu: **Ruhsal İnsan**

Yazı: **56**

Filibeli Ahmet Hilmi

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Genelde maddi mücadele içinde olan insanların maneviyat yönünden zayıf oldukları ve ruhsal yönden ileri olanların maddiyat ile ilgili olmadıkları varsayılır. Bu görüş maddi dünya ile ruhsal âlemin çelişmez şekilde ayrı oldukları inancından türer. Oysaki her iki âlemi birlikte yaşamak ve her ikisine eşit şekilde önem vermek mümkündür. Bu konuda önemli bir örnek **Filibeli Ahmet Hilmi** beydir (1865 – 1914).

Filibeli Ahmet Hilmi bugünkü Bulgaristan'ın Filibe şehrinde dünyaya geldi. İlköğretimine Filibe'de başlayan Ahmet Hilmi İstanbul'a gelerek Galatasaray lisesini bitirdi. Fransızca bildiğinden 1890 yılında Düyun-u Umumiye (Genel borçlar) İdaresinde memuriyete girdi. Burada Osmanlı devletinin gelirlerinin yabancı devletler tarafından el konuluşuna tanık oldu. Devletin düştüğü bu perişan hali görünce **Jön Türkler**'in arasına katıldı. Genç Türkler olarak tanınan insanlar milliyetçi, laik olup, padişahlık yönetiminde bir meclisin bulunmasını istiyorlardı. Bu kişiler siyasi ortamdan dolayı Osmanlı'da fazla barınamamış ve yaşamlarının çoğunu Avrupa'da, ya da Mısır'da sürgün hayatı şeklinde yaşamışlardır. Nitekim Ahmet Hilmi bey de Mısır'a kaçtı. Orada mücadelesini sürdürmek için **Çaylak** isimli bir dergi çıkardı. 1901 yılında tekrar İstanbul'a geldiyse de dönemin padişahı II Abdülhamit (1842 – 1918) tarafından Libya'ya sürüldü.

Libya'da tasavvufu ilgilenmeye başlayan Ahmet Hilmi bey maneviyatla maddiyatı birleştirme yoluna girdi. 1908'de İkinci Meşrutiyet (Parlamenter Monarşi) ilanı ile birlikte tekrar İstanbul'a döndü ve **İttihad-ı İslam** (İslam'da Birlik) adında bir gazete çıkarmaya başladı. Fakat bu gazete de muhalif görüşlerinden dolayı kısa sürede kapatıldı. 1910 yılında **Hikmet** (Bilgelik) adlı bir gazete çıkardı, fakat bu gazete **İttihat ve Terakki** partisine karşı görüşler yayınladığı için ömrü uzun olmadı.

Görülüyor ki, Ahmet Hilmi bey doğru bildiği yoldan hiç sapmadı. Karşılaşacağı engelleri görmesine ve bu yolda zarara uğrayacağını bilmesine rağmen ideallerinden hiç taviz vermedi. 1908 yılında en önemli eseri olan **Âmâk-ı Hayal** (Hayalin Derinliklerinde) adlı romanını yayınladı. Eser Tasavvuf görüşleri ile birlikte Budizm ve Zerdüştlük görüşleri de içerir. Romanda kültürlü bir genç olan Raci, hayata dair yanıtlayamadığı soruları vardır. Bu ruh haliyle mezarlıkta karşılaştığı **Aynalı Baba**'dan çok etkilenir. Aynalı Baba'nın üflediği ney sesiyle hayale dalan Raci ilginç kişilerle ve olaylarla karşılaşır. Her dalış ayrı bir öğreti ve ayrı bir bilgelik mesajı içerir. Özellikle **Vahdet-İ Vücut** görüşü romanda çeşitli hikâyeler şeklinde aktarılır.

Vahdet-i Vücut yaratanla yaratılanın bir kaynaktan türediğini ve ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu savunan görüştür. Bu görüşü ilk ileri süren **Muhiddin İbnül Arabi** (1165 - 1245) olmuş fakat zamanla pek çok sûfi yazar ve şairin eserlerinde, özellikle Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Niyazi Mısırî'nin şiirlerinde dile getirilmiştir.

Şiir, bir fikri veya duyguyu kısa, öz ve harmonik bir şekilde aktardığı için insanda müzik etkisi yaratır ve ruha hitap eder. Âmâk-ı Hayal'in hikâyelerinde geçen şiirlerden bazıları gerçekten derin bilgelik içerirler. İşte birkaç örnek:

***Bu fenâ mülküne ibretle nazar kıl, ey can,
Gafleti eyle heba, hâli değildir meydan.***

***Hani Sultan Süleyman, hani İskender han?
Sat-hezar ömrü sürûr ile geçir sen her an.***

***Ne güle, bülbüle bâki a gözüm, bağ-ı cihan
Kime yâr oldu muradınca felek-i devr-i zaman?***

Yok olacak olan bu maddi dünyaya ibretle bak. Bilgisizliği bir yana bırak, bu dünya hâli boşuna değildir. Hani nerde büyük liderler? Geçici olan bu ömrü sen her an mutlu yaşa. Çünkü ne gül ne de bülbül kalıcıdır. Zaten 'felek' denen bu dönen dünyanın hâli kimseye arzuladığı mutluluğu verebilmiş değildir.

***Bu şunun âlem, bisebat-u bikadem
Nerde Havva, nerde Âdem? Varsa aklın ey dedem.***

Dem bu demdir, dem bu dem. Dem bu demdir dem bu dem.

***Yâd-ı mâzi bahşeder, hayf-ü âlem-ü keder,
Olma meşgul-i kader, kimse kalmaz hep gider.***

Dem bu demdir, dem bu dem. Dem bu demdir dem bu dem.

***Bu hayatta yok vefa, her günü derd-ü cefa,
Sen, ey müştâk-ı sefa, ömrünü etme heba.***

Dem bu demdir, dem bu dem. Dem bu demdir dem bu dem.

Bu olaylar ve bu dünya kalıcı değildir. Nerde Havva ve Âdem? Aklın varsa ey dedem, an bu andır an bu an. Geçmişini hatırlamak korku, ıstırap ve keder verir. Kaderle uğraşma çünkü kimse kalıcı değildir. Her şey ve herkes gidicidir. An bu andır an bu an. Bu yaşamda söze bağlılık yoktur. her günde dert ve eziyet bulunur. Ey huzura can atan, ömrünü boşa harcama. An bu andır an bu an.

***Âlemde meşhud olan bu devran tekâmül içindir, kemale doğru.
Her nokta cevval, her zerre râksan, uçup giderler visale doğru.***

***Ekvan insan koşup giderler, tutulmaz kapılmaz hayale doğru,
İnsan isen gel matlubu anla, yorulma gitme celale doğru.***

***Ufk-u ezelde doğan bir güneş, gider mi acep zevale doğru?
İfate etme kıymetli vakti, çevir yüzünü cemale doğru.***

Âlemde görülen bu hareket, kemale ermek ve olgunlaşmak içindir. Her nokta hareketli olup her tane dans ederek sevdiğine kavuşmak için uçarak gitmektedir. Var olan her şey, insanlar dâhil, tutulmaz, kapılmaz. Hepsi bir öte âleme doğru koşuyorlar. Eğer insan isen aranılan değerli şeyin ne olduğunu anla ve şiddet ile hırs yolunda yorulma. Sonsuz geçmiş zamanda doğmuş olan güneş kaybolur mu? Değerli vaktini boşa harcama, yüzünü güzelliklere çevir.

***Güneş yanar, âlem döner,
Birgün gelir hepsi söner.
Ey sahib-i ilm-i hüner,
Bilir misin sebebi kim?***

***Ne gelen var, ne giden var,
Ne solan var, ne biten var,
Ne gül var, ne diken var,
Bilir misin sebebi kim?***

***Her zerre ferd yoktur eşi,
Acep bunlar kimin işi?
Ey kendini bilmez kişi,
Bilir misin sebebi kim?***

***Hakk'tır desen mânâsı ne?
Sebep midir bir kelime?
Soruyorum sana yine,
Bilir misin sebebi kim?***

***Zahid bize ta'n eyleme,
Hakk ismi okur dilimiz,
Sakın efsane söyleme,
Hazrete gider yolumuz.***

***Erenlerin çoktur yolu,
Cümlesine dedik "beli"
Ko desinler bize deli,
Usludan yeğdir delimiz.***

***Muhyi, sana da ola himmet.
Aşık isen canan minnet.
Elif Allah, mim Muhammet,
Kisvemizdedir dâlimiz.***

İbadet ve din yoluna kendini adanmış kişi, bizi kınama. Dilimiz hakikati söyler. Bize masal okuma, çünkü yolumuz huzura çıkar. Ermiş kişilerin farklı yorumları vardır. Biz hepsine "evet" dedik. Bize deli desinler ne önemi var? Akıllıdan iyidir deli olanımız. Güç veren bilge kişi, senden yardım bekleriz. Âşık isen sevgiliden yardım iste. Elif (Arap abecesinin ilk harfidir) Allah, mim (Arapçada belirten ön takıdır) Hz. Muhammet'tir. Dış görünüşümüz, davranışımız, yanlıcıdır ve yanlış yolda olduğumuz kanısını uyandırır. ("Dâli" sözü yanlış yolda olan için kullanılır). Dal harfi aynı zamanda Arap abecesinin bir harfi olup, gizemlidir.